

“From law tech to high end”

מצטמצמת ונוצרת בעיה משקית” אומר רובי גינל, ראש אגף כלכלה בהתאחדות. “התעשייה המסורתית נחשבת למעסיקה גדולה, כי רמת המיכון שם נמוכה יותר. היא איבדה בהדרגה את כושר התחרות, ומתקשה כיום להרים את הראש מעל למכונה.”

“התעשיות המסורתיות פגיעות הרבה יותר לכל שינוי”, אומר דוד ארצי, יו”ר מכון היצוא. “למפעלים אין שכבות שומן שניתן להשיל ביום סגריר והם נפגעים יותר.”

“בעולם יש הערכה עצומה לאנשי מקצוע, ופה בארץ יש הערכה רק לכסף”, אומר סטף ורטהיימר, נשיא ומייסד קונצרן ישקר. “אין תעשיות לא טובות, רק אנשים שעשו להם דימוי לא טוב. ואז בחור צעיר אומר ‘לא רוצה לעבוד בברוק’ – כשברוק הוא חומר נהדר.”

יישום בעייתי

הנתונים עלו וצפו, וזכו למענה אקראי וחלקי בתמ”ת, בתוכניות שונות, בעיקר של מינהל המימון, כמו פרויקט החונכות או “ניצוץ” (לעודד חדשנות ויצירתיות ע”י יועצים), שלא כוונו ישירות לתעשייה המסורתית, או בפרויקטים של ייעוץ וליוויה בלשכת המרען. יש טענות כלפי התמ”ת על ריבוי התוכניות, שיישומן הוא במקרים מסוימים בעייתי.

יורם ירושלמי, מנכ”ל מפעל מגדלי קינור ירושלמי, יצרנית מיווג מאשקלון, ניסה להיעזר באחד הפרויקטים, פרויקט החונכות. “הבירוקרטיה הרגה אותנו. אמרו לנו ‘דאג לאישור היועצים שלך’. לפני שנה פגשתי זוג יועצים שרצייתי מאוד אבל לא היו ברשימת היועצים המאושרים, ומכאן הדברים התחילו להסתבך.”

תוכנית החונכות מופעלת ע”י מספר זכייניות. ירושלמי הועבר מתכרה אחת לאחרת, ועד שהיועצים אושרו וקיבלו אישורים להחזיר נסיעות, נקפו חודשים. “לפני שבויעים התקשרו אלי מהתמ”ת ושאלו אותי מה קורה עם הנושא הזה”, אומר ירושלמי. הוא, למותר לציין, כבר עשה את התהליך לבד. ירושלמי ניסה מזולו עם תוכנית אחרת, 200 פי 2. לאחר 10 חודשי המתנה, התקבל בימים אלה לתוכנית. “התוכנית מתאימה לנו”, הוא אומר. “אנחנו מפעל ותיק, 44 שנים בארץ, כשאני הדור השלישי. עד כה המכירות שלנו לחו”ל הן ספורדיות, ואנחנו כעת בעיצומו של מהלך מיתוג מחדש ופנייה ללקוחות בחו”ל.”

אף שהתעשייה המסורתית תופסת כ-52% מהתוצר התעשייתי, ומעסיקה כ-60% מהמועסקים בתעשייה כולה, נתוני הפיריון, תפוקה, תוצר לעובד והון לעובד, יצוא והשקעות בטכנולוגיות דלים. שני דו”חות חדשים מנסים להתמודד עם המצב, ואולי ב-2028 התעשיות המסורתיות יצילו את מצבה של ישראל

יעל גרוס אנגלנד

עמים נדמה שכשמדברים על הקטר המעשן של תעשיית ההיי-טק, המושך את הרכבת כולה ושולה משרוללו אקזיטים מבהיקים, שוכחים שמחברים אליו קרונות נוספים – התעשיות המסורתיות – וכי מדובר ברכבת שלמה ולא בקרונות בודדים, שכמעט ניתקו מהרכבת עצמה.

ועדה חדשה של התמ”ת – ועדת מקוב, ודוח בראשות אלי הורביץ ודוד ברודט – בליווי חוקרים ממוסד שמואל נאמן בטכניון, התייחסו לתעשיות המסורתיות כחלק מתוכנית אסטרטגית ארוכת-טווח. שתי היוזמות עתידות לסייע לתעשיות המסורתיות להיצמד חזרה אל קטר ההיי-טק. בטרם נתייחס לתוכניות, לדו”חות ולוועדות, כדאי להיווכר בנקודת ההתחלה:

ב-’92-’93 פניתי לתמ”ס (התמ”ת דאז, י.ג.), לקבל מעמד של מפעל מאושר כדי לבנות מפעל באזור פיתוח ב’ ללא שום מימון ממשלתי, מספר אוריאל רוון, מנכ”ל ובעלי מפעל אוריאל מדיטקס למוצרים אורטופדיים מטקסטיל. “כשבאתי לקבל את החתימה האחרונה, אותו מנהל אחראי על הנושא אמר ‘טקסטיל? מה פתאום? לא חותם לך. זה לא מעניין אותי. אותי מעניין רק ההיי-טק’. רק כששכנעתי אותו שאני לא מבקש כסף אלא רק מקבל מגרש ומשלם עליו, אז הואיל בטובו לחתום לי”.

המקרה מייצג את האווירה ששרתה שנים רבות (ובמידה מסוימת עד היום) במשרדי הממשלה. מאז אמצע שנות ה-90 מנסה לארץ ולתרועה הישראלית הגלובליזציה. היא הניחה לרגלינו את העולם כולו. בהדרגה, שנים

לאחר מכן, צף ועלה תג המחיר המצורף לעסקה. הגלובליזציה, שהוסיפה לחלוחית וברק לכל מה שנשען על המוח והמו”פ, לכל מה ש”מקפץ” ממדינה למדינה, רצוי על גבי לפטופ, גם השביתה שמחה ממפעל אחר של התעשייה המסורתית.

הערכה רק לכסף

תעשיית הטקסטיל – פאר הדרום וגאווה הכפרים הדרוזים – הפכה לסמרטוט, וכך גם תעשיות מסורתיות אחרות כמו מזון וטבק, נעליים, מוצרי עור ומוצרי נייר, פלסטיק וגומי, תעשיות בסיסיות של ברזל ופלדה ועץ (לא כולל רהיטים).

“בתעשיית הלבדידים (ריקטים, י.ג.) היו שלושה מפעלים, שכולם נסגרו”, מתאר רמזי גבאי, מנכ”ל אופיס טקסטיל שניטל חלק בוועדת מקוב. “תעשיות נעלמות וזה כדור שלג כי יש היסרון לקוטן. במפעל הטקסטיל שאני מנהל אין עובד ישראלי אחד מתחת לגיל 30. אנו הופכים להיות מדינה של שירותים והיי-טק. המדינה נזחה את אורחיה הפשוטים, השותקים, אלה שאין להם פיות.”

כל סקירה כלכלית לאחרונה הראתה את הפער הגדל בין התעשייה המסורתית להיי-טק, בוו של התאחדות התעשיינים למחצית הראשונה של 2008, למשל, רואים עלייה ביצוא, אך ניתוח ענפי מגלה שבוער שענפי ההיי-טק ובעיקר ענפי התרופות והרשנים עולים, היצוא של התעשייה המסורתית נמצא בצלילה. “שנים הצבענו על הבעיה – שהתעשייה המסורתית

גם' 200' פי 2' היה רעיון יפה, שקיבל 80 מיליון שקל לפני שלוש שנים ועד היום לא הצליח לחלק אגורה, וכל המהלך הזה היה תקוע בשל תקנות ואישורים כאלה ואחרים", אומר עמוס רבין, מנכ"ל התעשייה הקיבוצית.

בניגוד ל' 200' פי 2", שלפחות כעת יוצא לדרך, פרויקטים כמו פרויקט יעוץ של המתימו"פ או פרויקט "ניצוץ של מינהל המימון" וזכים להיענות נמוכה וכמעט לא מופעלים.

תגובת משרד התמ"ת: "החונכות סובלת בשנים האחרונות מבעיות תקציב, בגינן אנו נאלצים להפסיק מדי פעם מתן אישורים לתוכנית, עד לקבלת תוספת תקציב. כל הבקשות שהוגשו השנה, עד ראשית נובמבר, אושרו. מדובר ב-2,684 בקשות בסכום כולל של 14.2 מיליון שקל. אנו מחכים לתוספת של מספר מיליונים מהאוצר. היא תאפשר לנו לסיים לאשר את כל הבקשות השנה.

"בניצוץ אין בעיות תקציב. אנו בתהליך מתקדם של בחירת רכז חדש לתוכנית במכרז חיצוני. התהליך צפוי להיגמר תוך מספר שבועות, ואז התוכנית תחודש, כולל דיון בכל הבקשות שהצטברו. כיום בצנרת פרויקט ניצוץ יש 84 בקשות".

לגבי 200' פי 2 אומר התמ"ת: "זה פרויקט ניסויי שמתנהל בוהירות, עם שינויים רבים תוך כדי תנועה. כל שינוי אורך זמן. מעל 60 חברות אושרו לשלבים הסופיים של הפרויקט - הכנת תוכנית עבודה אסטרטגית לעסק. 39 יצאו לדרך בימים האחרונים. נערכו עד לרגע זה מעל 150 אבחונים לעסקים, וכולם בתהליך עבודה, של צוותים משותפים למשרד ולמכון היצוא, כדי להכינם לשלבים הסופיים. עד היום נרשמו כ-300 חברות לפרויקט, ומעל 200 כבנסו לשלבי האבחון.

"ייעוץ אסטרטגי להנהלות מפעלים בנושא חדשנות ומו"פ הוא תוכנית חדשה, שהופעלה לראשונה בלשכת המדען הראשי בתחילת 2008. היא מבוצעת בשיטת Reaching Out - פניית יועצים למפעלים. היא הופעלה עד כה על מעל 15 מפעלים. תהליך העבודה מול היועצים קצר, ללא מורכבות ביורוקרטית".

"הגדרת הבעיה נכונה, רכזי הפתרון שגויות", טוען זאב מרקמן, לשעבר מנכ"ל מודגל צינורות, על הייעוץ ככלי סיוע ראשוני לתעשייה המסורתית. "יש מחשבה שיבואו החבר'ה מהתעשיות החכמות ויפקחו את העיניים לטמבלים בתעשייה המסורתית. זו גישה מגמדת ומוטעית. התעשייה המסורתית עברה כבר כמה גלי פיטורים, ונשארו כמעט רק עובדי הייצור. מי שעומד בעמדת ההתכה וזורק ברזל לכבשן לא יכול להיות סוכן שינוי. את השינוי צריכים לעשות דרגי הביניים, ואלה פוטר".

קושי נוסף בתעשייה המסורתית הוא היעדר לימודים. חלק מלימודי הטקסטיל בוטלו בשנקר, לימודי תורת המתכות בוטלו בטכניון. "צריך סיוע ממשלתי", אומר מרקמן, "לא ייעוץ". "לפני שמונה שנים עשיתי רעש גדול על הגלובליזציה

בתחום הטקסטיל, לשווא", מספר רמזי גבאי, מנכ"ל אופיס טקסטיל וחבר ועדת מקוב. "רק היום מבינים שמדינה היא לא חברה מסחרית. היא יצור כלאיים, והיא צריכה לשמור על אורחיה, לדאוג להם לתעסוקה".

"תעשיות ההיי-טק השקיעו בהיי-טק, ומה שחסר לנו היום הוא יישום כלים של היי-טק בתעשיות מסורתיות", אומר ד"ר גילי פורטונה, סמנכ"ל טבע לשעבר. "גרמניה היא דוגמה מצוינת. שם לקחו את תעשיות המתכת המסורתיות, שידרגו את מערכות הייצור והשיוק, והגיעו לכל העולם כשהם תחרותיים יותר מהעולם השלישי. בישראל, במקום לשרג את תעשיית הטקסטיל, העבירו אותה למצרים וירדן. הפתרון הוא הפתרון של פעם. צריך לשרג למכונות יותר חכמות. התעשייה הכימית הצליחה במידה רבה בגלל שדרוג שנעשה בתוכה".

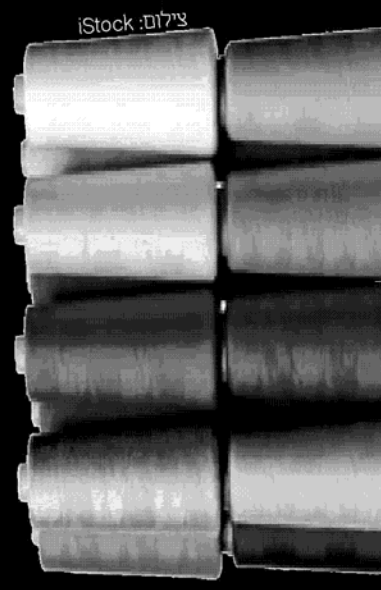
אפס קצהו של הפוטנציאל האפשרי

קולות השטח החלו, ולפני כארבע שנים החלו לקדם את נושא התעשיות המסורתיות בלשכת המדען הראשי, והמדען עצמו ד"ר אלי אופר. "לפני שלוש שנים הסתכלנו על התעשיות במשק, והיה ברור שיש תעשייה ענקית שנראית שונה מאוד ממה שקורה בעולם. נקודת המבט שלי היא מו"פ, ולחברות האלו אין כמעט השקעות מו"פ. הסתכלתי על חוק המו"פ, ולא היתה מניעה שחברות מסורתיות לא יגישו", אומר אופר.

דו"ח הורביץ מציע בנוסף גם להקל על מיזוגים ורכישות של מפעלים בתעשייה המסורתית, ודו"ח מקוב מציע לתמוך בפרויקטים של מכוני מחקר, לרבות בענף המזון. להקים קרן השקעות לתעשייה המסורתית, שתופעל ממקורות פרטיים בשיתוף הממשלה, במודל הוותיק של קרן "יוזמה", ולתמוך בעיצוב התעשיית

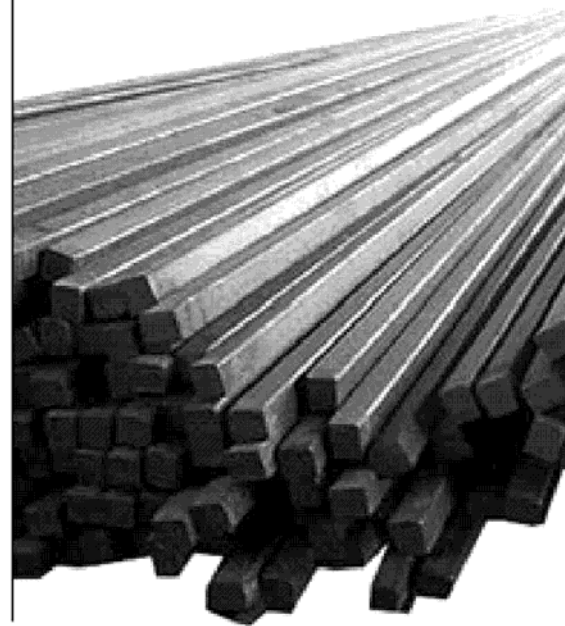
לפני כשלוש שנים החליט אופר לעודד גם מו"פ הקשור להגדרות נוספות, יותר מתאימות לחברות מסורתיות, בתנאים מועדפים. ב-2007 נתנו להן מענקים של כ-60 מיליון שקל מדי שנה", הוא אומר, ואף שורם הפניות גבר, זה רק אפס קצהו של הפוטנציאל האפשרי. "אנחנו מאפשרים רכישת ידע, נתנו יועצים שמייעצים לחברות, ובחרנו לוגו: From Law tech to high end. תקציבי המו"פ קשורים גם לתעשייה המסורתית. אנו נלחמים כל שנה, ונילחם בתקציבי 2009, שלא יקוצצו", מסכם אופר. עמוס רבין, מנכ"ל איגוד התעשייה הקיבוצית - שרוב מפעליה שייכים לתעשייה המסורתית - תומך

צילום: אריאל הורוביץ

סטף ורטהיימר: "בעולם יש הערכה עצומה לאנשי מקצוע, ופה בארץ יש הערכה רק לכסף. אין תעשיות לא טובות, אלא רק אנשים שעשו להם דימוי לא טוב"

בצעד אך מסיגי: "נוצרה כאן אפשרות טובה לעשות שדרוג טכנולוגי, ולהיכנס למענקי מו"פ גם בתעשייה המסורתית. הביקורת שלי היא על אגף תקציבים, כי חלק מהמענקים האלה הם מענקים מותנים שיכלו להינתן בתנאים יותר טובים יותר."

את תחושת הבטן והיוזמות האקראיות מנסים שני דוחו"ת להמיר בתוכנית עבודה מסודרת. הראשונה היא "ועדת מקוב", שמינה במאי 2007 השר אלי ישי בשם: "הוועדה לבחינת האמצעים להעצמת הפריפריה והתעשייה המסורתית". הוועדה הציגה מסקנות תוך חמישה חודשים, ונקבה בעלות תקציבית כוללת לכל התוכניות - 243.6 מיליון שקל ל-2008 ועד 750.5 מיליון שקל ל-2011. תרגום התוכנית לשטח הוטל על רן קיויתי, מנהל המטה לפיתוח הנגב והגליל. נגיע לכך בהמשך.

יוזמה של אנשי חשב

כמאס הגישה ועדה ציבורית בראשות אלי הורביץ, דוד ברודט ומוסד שמואל נאמן בטכניון את התוכנית "ישראל 2028 - חזון ואסטרטגיה כלכלית-חברתית בעולם גלובלי", עליה עמלה כשנתיים. התוכנית התייחסה לכל רוחב היריעה, הן בראייה ארוכת הטווח והן במבט אופקי המאגר את השירות הציבורי, התעשייה המסורתית, העבודה, ההשכלה הגבוהה, התשתיות ואיכות הסביבה. מדובר בפרויקט שיומו אנשי כלכלה ומשק בכירים, ונתמך ע"י נציבות המדע והטכנולוגיה ארה"ב-ישראל חברת שלדור, וערך אותו דוד ברודט. ברו"ח הומלץ כי הגוף המתאים לריכוז מקצועי של התוכנית ומעקב אחר ביצועה הוא המועצה הלאומית לכלכלה שבמשרד ראש הממשלה.

"הרו"ח נולד מתוך יוזמה של אנשי משק שונים שיוזמו שיחות עם שר האוצר דאז בנימין נתניהו ושר התמ"ת דאז אהוד אולמרט כדי לחשוב על נושא רחב יותר של אסטרטגיה למדינה. הוזמנתי לחלק מהפגישות. בלי שום קשר, פנו אליי יום אחד מנציבות ארה"ב-ישראל למדע וטכנולוגיה. הם רצו לעשות עבודת מחקר על איך משנים דינמיקה של העברת ידע מהאקדמיה לתעשייה. אמרתי שלא מעניין אותי לעשות עבודה כזאת. הצעתי להרחיב את זה לעבודת מחקר על רישום וכתובת תוכנית ראשונית לאסטרטגיה כלכלית לישראל, והם הסכימו.

"אחד הדברים שהפתיעו אותי ביחס לתעשייה המסורתית היה שאין כמעט תחרות מחירים. גם אין נתונים מסודרים, זה משהו שהגופים הממשלתיים לא ראו צורך לעשות לו ניתוחי מקרו. מצד שני מצאנו שיש המון עבודות נפלאות על התחום, בין השאר כמוסד שמואל נאמן בטכניון, בו נעזרנו. לאחר ישיבה עם הממשלה, נפגשנו, חברי הוועדה, עם מנכ"ל המשרדים הממשלתיים. המהפכים הפוליטיים הקפיאו את הפרויקט, בתקווה שלאחר הבחירות תמונת המצב תהיה ברורה יותר. חברי הוועדה ממשיכים עדיין לקדם את הרו"ח", אומר הורביץ. "אני מאמין שאחרי הבחירות

הממשלה תחזור לדיון, ובינתיים הכנו המון רעיונות ברמה הפרטנית."

תפוקת עובד נמוכה

תמונת המצב ברוחו"ת מאששת את תחושות הבטן. אף שהתעשייה המסורתית תופסת כ-52% מהתוצר התעשייתי וכ-11% מהתוצר העסקי במשק, ומעסיקה כ-60% מהמועסקים בתעשייה כולה, נתוני הפריון, התפוקה, התוצר לעובד וההון לעובד, היצוא, ההשקעות בטכנולוגיות דלים. ברבות מהתעשיות המסורתיות התפוקה לעובד נמוכה עד 50% מזו באירופה ובצפון אמריקה, גם התוצר לעובד וההון לעובד במגורים אלו נמוכים לעומת ארה"ב ומערב אירופה.

פריון העבודה עלה כ-8% בלבד בין 2004-1995, לעומת עלייה של 60% באירלנד. בעוד שארצות מפותחות מציגות שיפור של כ-1% בשנה בפריון הכולל באותן שנים, אומדני פריון כולל בישראל בתקופה זו שליליים: -0.75%.

עוד דובר על היצוא הנמוך, המיעוט בהשקעות בטכנולוגיות מידע ותקשורת, ורמתם הנמוכה של העובדים הישראלים, שהוחרפה עקב העסקת זרים שמשכו את רמות השכר כלפי מטה.

אלא שהנזקים מהיחלשות התעשייה המסורתית לא פגעו רק בה. הם יצרו "כלכלה דו-קוטבית" (רו"ח מקוב) או "משק רואלי" (רו"ח הורביץ), עם שתי מערכות כלכליות זו בצד זו. כלכלה מתקדמת, עם צמיחה מהירה, יצוא מתרחב ופריון גבוה, המעסיקה רק 6% מהעובדים במשק ותורמת 9% לתפוקת המגזר העסקי, וכלכלה מסורתית, המציגה דרוש, פריון נמוך ומעט הוצאה למו"פ.

עקב כך, שיעור הצמיחה הכולל של המשק נמוך יותר, דבר המביא להעמקת פערי ההכנסות בחברה, ולמעבר ממקום מכובד בין המדינות השווינוניות בעולם, לאחת המדינות הגבוהות במדרג אי השוויון בהכנסות ("גיני": 0.379 ב-2006).

מה גרם לדרוש בתעשיות המסורתיות? לטנגו הזה חברו שניים: אדישות והזנחה ממשלתית שלא תמכו בהדרגות, התבססו על ענף עיקרי אחד ולא הבינו את הטוב שיכול לצמוח מחיבור מו"פ וחדשנות לתעשייה המסורתית, ומצד שני, חוסר התערכנות של המפעלים, שהפגינו מעט מודעות לשיטות טכנולוגיות וליכולתן להגביר פריון.

תוסיפו לזה היעדר מקורות מימון משלימים מעבר לתמיכה ממשלתית, והיעדר הון אנושי בעל כישורים מתאימים למו"פ. לשיפור המצב, שתי הוועדות תמימות דעים כי ההשקעה צריכה להיות בתעשיות מסורתיות עם יתרון יחסי למשק, ולא בכאלה המתחרות בעולם בכוח עבודה בלבד.

שאלת מיליון הדולר

איך מצילים את המצב? זאת שאלת מיליון הדולר (או ליתר דיוק 750.5 מיליון שקל, התקציב הסופי של המלצות דו"ח מקוב), והתשובה עוברת בחוק המו"פ.

הוועדות מתייחסות לחוק, וטוענות שצריך לשנותו כך שיתמוך גם באימוץ טכנולוגיות וחדשנות עסקית ושיווקית. דו"ח מקוב מדבר גם על הגדלת תקציבי המרען הראשי ל-520 מיליון שקל ב-2011, והגדלת שיעור המימון הממשלתי לפרויקטים מאושרים ל-50%; דו"ח הורביץ מצטרף להמלצות דו"ח מקוב על הגדלת התוספת לפרויקטים שמתרחשים באזורי פריפריה ובאזורי קו עימות.

הכשרת העובדים הוא נושא נוסף. החינוך הטכנולוגי נזנח: בתי ספר מקצועיים נסגרו, מסלולים אקדמיים שעסקו בתעשייה הכבדה נעלמו, והיוקרה של ענפי ההיי-טק והפיננסים הבריחה צעירים שיכלו להשתלב בתעשייה. כיום, מקצועות כמו כרסמים או חרטים כמעט נמחקו, והמצב הוחרף אחרי שגלי העלייה של שנות ה-90 מחבר העמים - אשר היוו כוח אדם משמעותי במפעלים - נפסקו.

שרגא ברוש: "אם רוצים לפתח פריפריה נכון לעשות מאמץ גדול ולהעביר תעשייה מסורתית אליה. בלי קשר דרוש סיוע לתעשייה בכלל כדי להקים מפעלים חדשים, וזה יכול להשתלב עם תוכנית הפריפריה כי המדינה מנסה להעביר מפעלים לאזורים חלשים יותר"

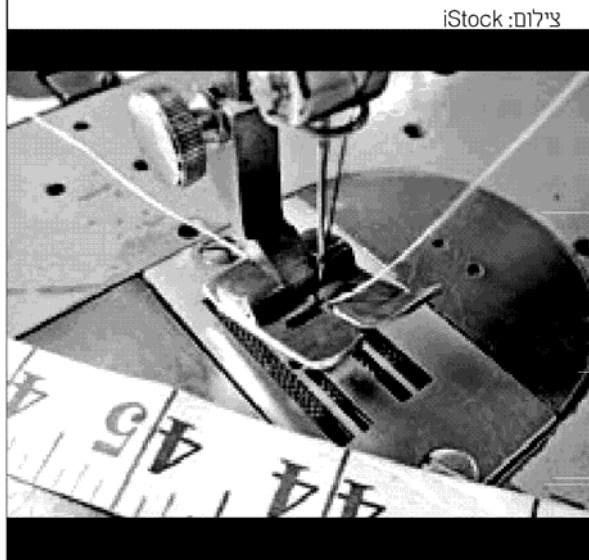
הצעד הראשון הוא להכשיר עובדים מתמחים. הקמת תוכנית לימודים יעודית להכשרת אומנים ("מייסטרס") במסגרת יחידת ההכשרה בתמ"ת (מקוב), הקמת תשתית רחבה של השכלה גבוהה גם כמקור לאספקת כוח אדם טכנולוגי, מתן מענקים לחברות תעשיות מסורתיות למימון הכשרת כוח אדם ביישום טכנולוגיות חדשות, מו"פ תעשייתי וידע מקצועי, והרחבת החינוך העל-תיכוני הטכנולוגי (הורביץ).

משלימים זה את זה

שני הרוחו"ת מדברים על סיוע למפעלים, אבל באופנים שונים: סיוע לרכישת טכנולוגיה והטמעתה (מקוב), או מתן כלי סיוע ממשלתיים להשקעות בתחומי מחשוב ותקשוב (הורביץ).

הנושא של טכנולוגיות מחשוב הוא אחד הנושאים שהורביץ מדגיש במעבר של מפעל לחדשנות. הוא ממליץ גם על הטבות מס להוצאת מו"פ ולהשקעות בטכנולוגיות ולמעסיקי תעשייה מסורתית בפריפריה בגין הגדלת התעסוקה.

הרוחו"ת עוסקים גם בחיבורים בין תעשייה לאקדמיה, ובסיוע מוחות חינוכי להפריה הרדית. דו"ח מקוב מציע להקים מאגרי חברות ושת"פ מחקרי בין חברות תעשייה מסורתית ואקדמיה, כמו תוכנית מגנט, או בסדראות לשת"פ בינלאומי כמו"פ וחדשנות, כחלק מתוכנית המסגרת השביעית של האיחוד האירופי, שכיום רק חברות היי-טק משתתפות בה; דו"ח הורביץ מציע ליוון תוכנית במשרד המרען הראשי שתציע צוותי

יצילום: iStock

תעשייה-סטודנטים ומנחים אקדמיים לפרויקטים של חברות בתעשייה המסורתית, לעודד יצירת קונסורציומים ופורומים מקצועיים לחדשנות, דבר שיביא לקונסולידציה בשוק.

דרכי סיוע נוספות ברוחו"ת: דו"ח הורביץ מציע להקל על מיזוגים ורכישות של מפעלים בתעשייה המסורתית, ודו"ח מקוב מציע לתמוך בפרויקטים של מכוני מחקר, לרבות בענף המזון, להקים קרן השקעות לתעשייה המסורתית שתופעל ממקורות פרטיים בשיתוף הממשלה, במודל של קרן "יוזמה", ולתמוך בעיצוב התעשייתי. עוד מוצע לתת ייעוץ מסובסד להנהלות מפעלים בנושא מו"פ ואימוץ טכנולוגיות חדשות, כשהיועצים הם אלה שיפנו למפעלים.

מקוב הופתע לגלות יכולת נפלאה שעשויה לנער את התעשיות המסורתיות. "סיירנו במפעלים ופגשנו אנשים רבים בשטח", מספר מקוב. "גיליתי שתעשיית ההיי-טק שלנו משתמשת בקבלני משנה, רובם בלואו-טק ומחוץ לישראל, עקב תקנים ורגולציות שקבלני המשנה הללו עומדים בהם. הבנו שנוכל להפוך חלק מהתעשיינים לקבלני משנה שיעברו את הרגולציה וייצרו מוצרים עם ערך מוסף. כך תעשיית ההיי-טק תוכל להשתמש בקבלני משנה ישראלים. זה פנטסטי". ההמלצה ברו"ח היא ליישם תוכנית פיילוט שכזו, אשר נמצאת היום במסגרת קרן מגנט של המרען הראשי, כמסלול מתוקצב נפרד במסגרת הוראות מנכ"ל.

רוח מקוב

התרגום לשטח הוטל על רן קיויתי- או חלק ממשרד המרען הראשי, וכיום ראש מטה הנגב והגליל. ברוחו"ת היתה חפיפה חלקית בין המלצות המתייחסות לפרפריה להמלצות המתייחסות לתעשייה המסורתית. פרק נכבד על הפריפריה היה ברו"ח הורביץ, וברו"ח מקוב נכללה תת-ועדה שעסקה בפריפריה. עם זאת, הרוחו"ת השאירו שוליים רחבים של התייחסות לתעשייה המסורתית בפני עצמה. אף שמסקנות דו"ח מקוב ניתנו לפני מעל חצי שנה והוצגו

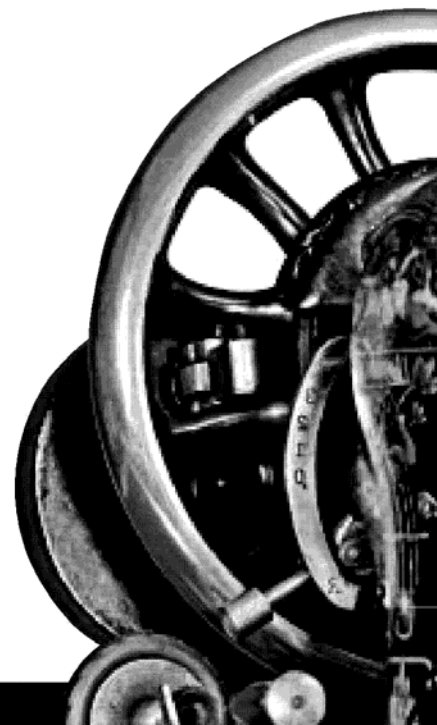
צילום: אריאל ירוזלמיסקי

ישראל מקוב: "הממשלה צריכה לחשוב שוב וליישם את ההמלצות שלי בכלל המדינה ובהיקף שהמלצנו ולא מקוצץ. זוהי אחת הדרכים הטובות להתמודד במיתון בזירה המקומית והגלובלית"

לראש הממשלה בפברואר, ישומו יחל רק לאחר אישור תקציב 2009. התוכנית הסופית של התמ"ת, שזכתה לאישור האוצר, הסתמכה הן על דו"ח מקוב, אולם גם על דו"ח פנימי, וגם על עבודות של חברת "צפונה" ו"דרומה". לבסוף התקבל דו"ח שהוא בהחלט ברוח מקוב,

ד"ר אלי אופר: "לפני שלוש שנים הסתכלנו על התעשיות במשק והיה ברור שיש תעשייה ענקית שנראית שונה מאוד ממה שקורה בעולם. נקודת המבט שלי היא מחקר ופיתוח, ולחברות האלה אין כמעט השקעות במו"פ. הסתכלתי אצלנו על חוק המו"פ, ולא היתה שום מניעה שחברות מסורתיות לא יגישו"

אך מטפל בתעשייה המסורתית כחלק מהטיפול בפריפריה.

"ניתן משקל גדול יותר למו"פ בתוכנית הפריפריה, נתמוך במכוני המחקר של התעשייה המסורתית. במסלול ההשקעות יש תמיכה גם לאימוץ טכנולוגיות, הקמת קרן להשקעות לתעשייה המסורתית בפריפריה, תמיכה בעיצוב התעשייתי ועוד", אומר קוית. למה בפריפריה? "רוב התעשייה בפריפריה היא תעשייה מסורתית". למעשה, אומרים גורמים במשרד, זו "הנחתה" של השר. קיויתי מודע לכובד המשימה. "אנחנו יושבים עם הרבה אנשים, אבל אם נצא עם כלי לא נכון, לא נוכל לתקן".

סעיף שנוי במחלוקת מדבר על הקמת אזורי תעשייה מרחביים עם הטבות גבוהות מאלו של אזור פיתוח א', ומכון מחקר שיוקם באחד מהם. התעשיינים מסכימים שהכוונות טובות, אבל הדרך, אוי, הדרך: עליה כבר יש מחלוקת. "התמ"ת נופל למלכודת שאגף התקציבים באוצר מכין לו", אומר עמוס רבין, מנכ"ל איגוד התעשייה הקיבוצית. "כל הרעיון של אזורי תעשייה מרחביים בהם יינתן הסיוע מוטעה, וניסיונות כמו פארק נע"מ היו צריכים כבר ללמד את זה. לא יינתן שם סיוע. בכל פעם שעולות תוכניות חדשות לעירוד הפריפריה, הרי שאו שיישומן קשה, או שאינן אפשריות ליישום, ובכל מקרה הן לוקחות הרבה זמן. הרעיון באוצר הוא שקודם כל מבטלים תקציבים אחרים, ובינתיים חוסכים כסף".

מהמורות ביורוקרטיות

פארק נע"מ הוא אכן צלקת רצינית על לחיה של התעשייה בארץ. הפארק, שנמצא בנתיבות וקיבל תנאים מפליגים, לא צלח את המהמורות הביורוקרטיות. מעל עשור עבר מהכרותו, והוא עדיין שומם. המפעלים שרצו לעבור נתקלים בקשיים, ואפילו התערבות של התאחדות התעשיינים לכינוס ועדה לפישוט תהליכים, עם נציגי כל משרדי הממשלה, לא הצליחה עד כה להתיר את הסכך. "הסיוע העיקרי בתעשייה צריך להיות בתעשייה הקיימת", אומר רבין. "יש להבין שההתמודדות העיקרית היא לא בין הפריפריה למרכז, אלא בין ישראל לעולם. המאבק שלנו הוא איך לשמר את התעשייה בארץ, ולמנוע מקווי ייצור לצאת לחו"ל. רוב התעשייה בארץ נחשבת קטנה או בינונית במונחים עולמיים, ואצלנו חושבים שמפעל של 100 מיליון דולר הוא מפעל גדול. הוויכוח הגדול שלנו הוא על המענקים בחוק לעירוד השקעות הון - כלי עיקרי לפיתוח התעשייה בעינינו".

עמדת ארגון הגג של הארגונים הכלכליים לגבי תוכנית הפריפריה מתייחסת גם לנושא התעשיות המסורתיות. שם עולה כי לשכת התיאום (התעשיינים, איגוד לשכות המסחר, התאחדות המלאכה והתעשייה, לשכת ארגוני העצמאים ועוד) מתנגדת לחלקים של התוכנית הסופית.

היא מציעה לתחקר את כישלון נע"מ ע"י חברה פרטית, לפני יציאה למכרו לאזורי תעשייה מרחביים. לשכת התיאום תוהה מודע אין התייחסות לנושא של חרשנות גם דרך מסלול המענקים במרכז ההשקעות, שכן אימוץ טכנולוגיות אינו תחילת למתריצים במסלול מענקים,

כמו מבנים ושיפורים במבנה. היא מציעה לא להרע את תנאי המענקים הניתנים למו"פ במרכז הארץ, מתוך חשש לעירוד הקמת מרכזי מו"פ פיקטיביים בפריפריה או לבריחת מרכזי מו"פ מהארץ.

שרגא ברוש, נשיא התעשיינים: "אם רוצים לפתח פריפריה, נכון לעשות מאמץ גדול ולהעביר תעשייה מסורתית אליה. בלי קשר, דרוש סיוע לתעשייה בכלל, כדי להקים מפעלים חדשים, וזה יכול להשתלב עם תוכנית הפריפריה, כי המדינה מנסה להעביר מפעלים לאזורים חלשים יותר. סיוע אחר מיועד למצב התעשייה עקב משבר המט"ח וההאטה בעולם, ועליו להינתן בלי קשר למקום או לסוג התעשייה".

ההתנגדות לתוכנית הנוכחית מגיעה אפילו מהתמ"ת עצמו. "טעות לחשוב כי הטיפול בפריפריה זהה לטיפול בתעשייה המסורתית", אומר המדען הראשי אופר. "רוב התעשייה המסורתית אינו בפריפריה. המדינה חייבת לטפל בבניית הפריפריה, וחייבת לטפל בבנייה של התעשייה המסורתית".

קיויתי עונה כי העיכוב בפארק נע"מ נוצר מהקמת אזור תעשייה חדש. אך אזורי התעשייה מקבלי-ההטבות בתוכנית הם פעילים, וקליטת המפעלים החדשים בהם תהיה מהירה. לגבי החיבור פריפריה-תעשייה מסורתית, אמר: "זה עניין של סדרי עדיפויות ותקציב. מתחילים בפריפריה, ואם יהיו הצלחה ותקציב, זה יועתק למרכז הארץ. אין מחלוקת על הכלים עצמם". בהתייחס למרכז ההשקעות אמר: "אנו מתוויים מסלול חדש של אימוץ טכנולוגיות ומענקים למפעלים דרך מרכז ההשקעות ולא דרך המדען הראשי, משום שלדעתנו זה המסלול הנכון. לכן אין מחלוקת בכך בין התמ"ת לבין הארגונים הכלכליים".

"אין מאוחר מדי"

מאז שהתוכנית העבירה להילוך ראשון, בנקים ובתי השקעות התמוטטו בעולם, הדולר ירד, אנשים איבדו את ביתם, ודבר בעולם הכלכלי של תחילת 2008 לא יהיה דומה לעולם שבסופה. חובת ההוכחה מוטלת עדיין על התמ"ת, שגם חיוו בינתיים נעשו קשים יותר לאור קיצוצים עתידיים בתקציב ו"ממשלת המעבר", שלא תיטה ליטול תהליכים ארוכי-טווח שמחייבים להכניס את היד לכיס. האם המדינה לא איחרה בהצלת התעשיות המסורתיות מנזקים שהיא סייעה ליצור? "אין מאוחר מדי. תמיד זה יהיה מעט מדי" - אחת האמירות המעניינות מגיעות ממקוב, כותב הדו"ח, כשהוא נשאל ע"י "גלובס" האם במחשבה לאחור ולאור המיתון העולמי הוא מרוצה מהצעדים המעשיים שנעשו בעקבות הדו"ח שלו.

"הממשלה צריכה לקחת את המלצותיי. כשהיא לקחה וחיברה זאת לפריפריה היא עשתה פשרה. צריך לטפל במצב הכלכלי הזה לטווח ארוך. ההמלצות לא יוצרות עיוותים במשק, ונותנות תמורה גם בטווח קצר וגם ארוך. על הממשלה לחשוב שוב וליישם את ההמלצות בכלל המדינה, ובהיקף שהמלצנו ולא מקוצץ. זוהי אחת הדרכים הטובות להתמודד במיתון בזירה המקומית והגלובלית".